

Nr 253

Av herr Bergh, Ragnar, och herr Ohlsson, Ebbe, om kreditgaranti och examenspremier för studerande.

(Lika lydande med motion nr 320 i Andra kammaren)

Behovet av utbildning är nu mer än någonsin påtagligt i vårt samhälle. Detta beror främst på den tekniska utvecklingen med det därav uppkommande kravet på kvalificerad arbetskraft, ett krav som förstärks allteftersom utvecklingen fortskrider. I vårt land bygger dessutom vår höga levnadsstandard på vår förmåga att konkurrera med andra länder genom produktion av varor med hög kvalitet. Detta kvalitetskrav ökas ju större vårt handelsutbyte blir. I konsekvens med denna utveckling ligger ett behov av högre utbildad arbetskraft och då framför allt av akademiker.

Det är därför naturligt att samhället årligen investerar betydande summor på den högre utbildningen. Man har därvid framför allt koncentrerat sig på investeringarna i byggenskap och driften av de akademiska institutionerna. Däremot har de studerande själva i stort bekostat finansieringen av sina studier.

Vad som framför allt har lockat ungdom till dessa högre studier har varit de goda utkomstmöjligheter som stått dem till buds efter avlagd examen. De försakelser som de studerande fått umgälla under några studieår har som regel kompensrats av en hög lön med goda arbetsvillkor när de kommit ut i förvärvslivet.

Under senare år har utvecklingen emellertid varit en annan. Oaktat att de studerande erhållit bättre möjligheter att finansiera sina studier exempelvis genom lån med statlig kreditgaranti eller genom räntefria lån, har en inkomstutjämnning ägt rum i förhållande till övriga inkomsttagare. Höga progressiva skatter och på den offentliga sektorn en stagnerande reallönutveckling har gjort, att betydande grupper av akademiker ej fått ta del av den kraftigt höjda allmänna levnadsstandard till vars utveckling de själva bidragit. Under sådana förhållanden har man allmänt ansett det vara nödvändigt att förbättra akademikernas villkor. För högerpartiet har det varit naturligt att dels kräva lindring av skattetrycket, dels kräva skatterättvisa genom införande av avdragsrätt för studiekostnader vid beskattningen. Statsmakterna har emellertid hittills motsatt sig sådana åtgärder och i stället sökt minska studieskuldssättningen genom införande av vissa avskrivningsregler för studielån och av behovsprövade naturastipendier. Då

emellertid behovsprövningen är skönsmässig — den bygger nämligen på de studerandes föräldrars taxerade inkomst — drabbar detta system i dag de studerande på ett orättvist sätt. Dessutom har stipendieringen blott i ringa grad utgjort kompensation för den oförmånliga beskattningen och löneutvecklingen.

Man kan sålunda konstatera, att samhällets behov av akademisk arbetskraft ökas och att samtidigt akademikernas villkor vid jämförelse med andra samhällsgrupper undergått försämring i sådan grad, att i dag varken en förbättring av löneutvecklingen eller en lindring av skattetrycket synes vara tillräcklig. Det har därför blivit naturligt för högerpartiet att söka nya vägar för att stimulera ungdom till en akademisk utbildning.

Som ovan nämnts anser vi, att ett system med behovsprövade naturstipendier inte är rättvist. Det är en allmänt antagen uppfattning att en studerandes studiemöjligheter icke skall göras beroende av föräldrarnas inkomster. Ett sådant system som det nu gällande bör därför omgående avskaffas. Då det emellertid är uppenbart, att högerpartiets ovan föreslagna åtgärder inte är tillräckliga, måste ett samhällsstöd främst beröra den del av investeringarna i utbildningen som görs av de studerande själva.

Det har här diskuterats olika lösningar. Från något håll har hävdats att en väg vore att införa studielön, vilket skulle innebära att alla studerandes studiekostnader skulle bekostas av samhället. Häremot har emellertid anförts att genom införandet av studielön motiven för en högre nominell lön för akademiker skulle bortfalla. Denna väg skulle alltså inte leda till en förbättring av akademikernas villkor och inte heller utgöra en stimulans till högre studier.

Nu tillämpade bidragsformer är från samhällets synpunkt oekonomiska och medför felinvesteringar i anslutning till studieavbrott. Om man vidhåller ett sådant system och utbygger det ytterligare, framtvings en rigorös studiekontroll, som står i stark kontrast till den allmänt omfattande principen om studiernas frihet. De tendenser som hittills förmärkts att dirigera arbetskraften med hjälp av studiesociala åtgärder eller tjänsteplikt skulle dessutom förstärkas.

Ett studiestöd bör enligt vår mening vara så utformat, att det tar hänsyn till samhällets intresse att satsa på sådana studiestimulerande åtgärder som kan leda till högre examinationsfrekvens och fler akademiker. Dessutom bör ett studiestöd utformas så att det inte medför omfattande felinvesteringar för samhället, så att det inte medför en periodisk studiekontroll, så att det är generellt och så att det är enkelt och smidigt att administrera. För att alla dessa krav skall kunna uppfyllas förordar vi införande av ett studiestöd baserat på en kombination av statsgaranterade studielån, examenspremier och avdragsrätt vid beskattningen.

Examenspremier systemet innebär, att studierna fram till examen finansi-

cras genom generell rätt att erhålla statsgaranterade studielån intill ett visst schablonbelopp motsvarande de årliga studiekostnaderna. Efter avläggandet av akademisk primärexamen tilldelas den studerande en premie, som motsvarar kostnaderna för kost och logi under normal studietid enligt kursplanen för respektive examen. Denna premie utgår oavsett huruvida den studerande finansierar sina studier genom lån, föräldrabidrag, arbete eller eget kapital. Premiens storlek baseras på garantilånenämndens beslut angående kostnader för kost och logi, vilka f. n. uppgår till 2 500 kronor per år.

Berättigad att erhålla examenspremie är varje akademiker som avlagt primärexamen (teol. kand., jur. kand., med. lic., fil. mag. eller fil.kand., civilingenjör, tandläkare, apotekare, civilekonom, gymnastikdirektör, veterinär, jägmästare, agronom och lantmästare). Även andra examina respektive andra läroanstalter än som förutsetts i uppräknningen ovan, exempelvis vad gäller studerande vid vissa läroanstalter för högre konstnärlig utbildning, skulle kunna ifrågakomma inom detta system efter särskild utredning och vunna erfarenheter.

Det har invänts att ett examenspremiesystem skulle missgynna dem som av en eller annan anledning misslyckats med sina studier. Förutom att de måste ge sig ut i förvärvslivet utan examen måste de därjämte dras med en tyngande studieskuld. Häremot kan följande anföras. Den största delen av studieavbrotten inträffar under det första studieåret, då skulderna ännu inte hunnit bli så stora, och de drabbar vanligen studenter med dålig studieprognos, vilka inte heller vid generell stipendiering med bibehållet krav på studielämplighet skulle ha fått något studiestöd. Sedan 1958 har skett och sker alltjämt en utbyggnad av undervisningsresurserna och en övergång till en effektivare kursundervisning, vilket alltmera minskat avbrottsfrekvensen. En rad nya utbildningslinjer med nya examina, främst inom de humanistiska fakulteterna, kommer inom en snar framtid att utarbetas, varigenom ett stort antal skenbara studieavbrott kommer att bortfalla.

Från regeln att examen skall ha avlagts för erhållande av premie föreslår vi emellertid, att dispens efter prövning skall kunna erhållas där studieavbrottet är beroende av långvarig sjukdom eller eljest skäl anses föreligga.

Systemet kommer troligen självt att verka som ett kraftigt incitament till avläggandet av examen. De studerande, som av andra än socialmedicinska skäl avbryter sina studier senare än första året som alltså de förbättrade undervisningsresurserna inte rår på eller det inte finns några nya utbildningsvägar för och som slutligen inte av examenspremien stimuleras att avlägga sin examen, kommer med all sannolikhet att utgöra en synnerligen liten grupp. Därtill kommer att de studerande, som ådragit sig studiekostnader, enligt vårt förslag har rätt till avdragsrätt för studiekostnaderna vid beskattningen.

Kostnaderna för det här förordade systemet kan vid en genomsnittlig frekvens av 5 000 examina per år beräknas till följande belopp närmaste femårsperiod, nämligen 9,5 milj. kronor, 21,5 milj. kronor, 34 milj. kronor, 46,5 milj. kronor och 50 milj. kronor.

Under återopande av vad ovan anförts hemställer vi,

att riksdagen måtte besluta

a) att statlig kreditgaranti skall medges åt studerande som är inskriven vid universitet, högskola eller därmed jämförlig läroanstalt och där bedriver studier;

b) att studerande som avlagt primärexamen skall erhålla examenspremium i enlighet med vad i motionen anförts med 2 500 kronor för varje år vartill normalstudietiden enligt kursplanen beräknas, dock att följande övergångs- och dispensbestämmelser skall gälla:

Under en övergångstid innan full normalstudietid förflutit, räknat från och med 1 juli 1962 och för varje examen för sig, utgår premie efter förhållandet mellan den efter den 1 juli 1962 förflutna studietiden och normalstudietiden. För denna beräkning uppdelas läsåret i fyra delperioder, omfattande respektive augusti—oktober, november—december, januari—mars samt april—juni. Påbörjad delperiod räknas som hel sådan.

Från regeln att examen skall ha avlagts för erhållande av premie kan, efter prövning, dispens erhållas, där studieavbrottet är beroende av långvarig sjukdom och eljest skäl anses föreligga.

c) att till *Examenspremier för studerande som avlagt primärexamen vid universitet, högskolor eller därmed jämförliga läroanstalter* anvisa för budgetåret 1962/63 ett förslagsanslag av 9 000 000 kronor;

d) att avslå Kungl. Maj:ts förslag under åttonde huvudtiteln angående Naturastipendier åt studerande vid universitet m.fl. läroanstalter.

Stockholm den 25 januari 1962

R. Bergh

Ebbe Ohlsson